
FENYVES MÁRIA ANNUNZIATA

MIHAIL JURJEVICS LERMONTOV GRÚZ KÖLTŐRE EMLÉKEZVE

(Moszkva, 1814. október 15. – Pjatyigorszok 1841. július 27.)

*„... Az ég boltja tiszta,
S alatta hely mindenkinek.”*

/Lermontov/

Lermontov, Pjotr Zabolotszkij festménye 1837-ből

(A kép forrása: Wikipédia)

Csak két szám cserélődik fel, 1814 és 1841. Közöttük eltelt idő mögött egy olyan emberi élet van, aki rövid élete folyamán tiszta és szép irodalommal ajándékozta meg hazáját és a világot. Mihail Jurjevics Lermontov Puskin után az orosz klasszikus irodalom legnagyobb költője, az orosz forradalmi romantika legnagyobb alakja. Költeményei számos alkotót különböző művészeti ágakban ihletett meg, így Zichyt, és Vrubelt, valamint Rubinsteint, Guriljovot, Varlamovot és másokat.

Grúzia küzdelmes múltú országát a történelem és legenda lengi körül: romantikus ország. Sokszínű kultúráját, művészetét az évezredek során élt nagy,

teremtő szellemek hozták létre, s a kitartó hős nép szabadságvágya éltette. Múzeumok, emlékművek őrzik, s a mai generációk hűen ápolják, feltárják a múlt történelmi mozzanatait.

„Itt a kerteket tavasszal
sűrű rózsák csillagozzák,
bércen lombok fürtösödnek,
langyos esők harmatozzák.”

– írta VI. Vahtang, - aki 1703-ban lépett trónra, - költő is volt és elsőként írt verset a fővárosról, Tbilisziről.

A csodálatos kék ég alatt fehérbe burkolt hegycsúcsok vörös, barna szikláit, s a fekete szakadékokba, hasadékokba rohanó habzó vizeket sokan leírták, köztük a nagy orosz költő Lermontov is.

„De a sziklán most születik a fény,
Átpiroslik a felhők rétegén.” –

írta a „Kaukázusi reggel” című versében. „A Kaukázus – írta Nopcsa Ferenc – a népi kultúrák élő múzeuma.”

Az első és legrészletesebb ismertetést a Kaukázusról Aiszkhülos Prométheuszában találhatjuk. A Prométheusz monda már az első írott görög forrásokban – i.e. 8.-7. századában – megtalálható. Grúziának már az ókori kultúrája is fejlett volt.

Európa és Ázsia határán, a Fekete-tenger és Kaspi-tó között emelkednek a Kaukázus csodálatos hegycsúcsai. Az ötezer méternél magasabb hófödte kristályosan tündöklő ormok: az ELBRUSZ, a DEJKTAN, a KAZBEK és a SKARA; Itt, a hegyek világában fekszik a küzdelmes múltú ország: GRÚZIA. A mítosz, mely körülengi, s összefonódott a táj a múltjával.

PROMETHEUSZT, az istenek ide láncolták, büntetésül, mivel a tüzet lehozta a földre. A görög HÉSZIODOSZ /i.e. 7. sz. / részletesen írt az országról.

PROMETHEUSZ, aki az Olümposzi istenek kegyeltje volt, ZEUSZ szörnyen megbüntette és HEPHAISZTOSSZAL odaláncoltatta a Kaukázus legmagasabb sziklájához, s egy keselyűt küldött reá, amely a máját szüntelenül marcangolta; amit nappal szétmarcangolt, éjszaka újra kinőtt. Eddig a görög hitrege.

E rege a Kaukázusban is ismert volt, de PROMETHEUSZT, AMIRÁNINAK hívták. A Kazbek egyik oldalnyúlványának AMIRAN-Mta, vagyis AMIRAMI-hegy a neve. Kifinomult árnyalatú táj leírásában (pl. a DÉMON harmadik részében) szinte elviszi az olvasót a Kaukázusba, és érezteti a levegő tisztaságát, meglátatja a hegy szépségeit, a nap felkeltét, az évezredes kövek sóhaját, csöndbeszédét, miközben zsenge köd szalad a légen át. A Kazbekhez pogány, keresztény, mohamedán legendák szövődtek jeléül, hogy valami természetfeletti, valami titokzatos, isteni eredetű jelenséget láttak, látnak. Maga a szó KAZBEK török eredetű, nevét a hegy lábánál élő tekintélyes KAZIBEK család után kapta az oroszoktól a XIX. században.

J. Ny. TOLSZTOJ, M.J. LERMONTOV – és mások, - mind csodálattal fedezték fel ezt az országot, a Kaukázus tájait, TBILISZIT az MT KVARI /Kura-folyó/ festőien szép partjait. Az utcák elnevezései közt megtaláljuk, LERMONTOV, és a mi ZICHY Mihályunk nevét, sőt szobrát is. LERMONTOV a rajzaival is megörökítette a KAUKÁZUS festőien szép vidékét, tájait. Vázlatai pontos helyet adtak Zichynek, aki LERMONTOV műveihez készített illusztrációkat, valamint a nagy grúz költő, Sota RUSZTSVELI Tigrisbőrös lovagjához, vagy Párducbőrös lovagjához. /A fordítók kétféle címet adtak e műnek!/

A legrégebb grúz nyelvi irodalmi emlék, - az i.e. 5. században – az ó - grúz nyelv volt, amely a mai emberek számára is érthető. A történelem hajnalán a Kaukázus

már, mint a Kelet és Nyugat, Ázsia és Európa küzdőtere szerepelt. A legősibb időktől fogva lakta az a népcsalád, mely napjainkban a Kaukázuson kívül a földön másutt nincs elterjedve; ez a nép a kaukázusi. Nyelvileg is magában áll, közös eredetű a szemita-hamita népekkel és a dél-európai és ázsiai árjakkal; szép vonásokkal rendelkeznek és igen vitális embertípusról beszélhetünk.

A grúz, georgiai elnevezést, - amit az európai nyelvekben használnak – a keresztes háborúk idején alkották; maga a szó a perzsa „gorji” szón alapszik, ebből származik az orosz gruzin szó is. Az „Ibéresz” – régi görög elnevezése – kapcsolatban van Grúzia régi iráni nevével. A kaukázusi népek közül a grúzok történelméről tudnak a legtöbbet: nem volt egységes táj, mert területén az idők folyamán sok ország, többféle felosztásban feküdt. 40 féle kaukázusi őshonos nyelvjárás, 3 nyelvcsoporthoz tartoznak: az északnyugati, északkeleti, és a dél-kaukázusi, azaz kartveli nyelvcsalád, amelyhez tartoznak a grúzok. Saját elnevezésük: „kartuli ena”.

Herodotosz Nyugat-Grúzia Kolkhisz lakosságát Egyiptomból eredezteti, az ibéereket, - a kolkhisziak szomszédját – egyes antik szerzők Spanyolországból származtatják, akik az i.e. 6. században vándoroltak a Pireneusi-félszigetről a Kaukázusba.

A „Kartli megtérése” /Mokcevaj Kartlisza/ című ógrúz krónika Kartli lakosságát Arian-Kartliból származtatja, Grúz történészek arra következtetnek, hogy Josephus Flavius – i. sz. 1. századában – élő zsidó történetíró nyomán, hogy a Babilonban emlegetett tubál és nések népek, az egykori Kartveli törzsek, vagy azok elődei. E törzsek az i.e. 2. -1 évezredben törzsszövetséget alkottak Kis - Ázsiában, s e nép i.e. 8.-7. században települt át a Kaukázusba, valamint a kaska nép, mint a kolkhisziak őse. A kolkhisziak ókori országa királyságként, az első állam volt. E csábítóan szép vidékről – a múlt század elején – írta Berze János:

„A görögök nem ok nélkül küldték Iaszónt éppen Kolchiszba, ebbe az istenáldotta országba az aranygyapjúért....”,

A grúz állam a 2. évezredben jött létre, első királya a Bagrad, utóda I. György volt. Kifejlődött az ipar, a kereskedelem, és a művészetek. A bagrabiomi dinasztia székhelye Kutaiszi volt. A török megszállás sok és súlyos terhekkel járt, de azok a királyok, akik trónra kerültek rendet, biztonságot teremtettek. Ilyen volt /1089-ben/ IV. Dávid is, aki nagy fegyelmet követelt országában, s létrehozta az egységes központú hatalmat Grúziában. Tekintélye volt, a nép „Építő Dávidnak” nevezte. III. György is /1155-1184/ erőskezű uralkodó volt, de Grúzia fénykora, megerősödése, kül- és belpolitikailag egyaránt, s a tudományok és művészetek magas szintű virágzása Tamara /Taman/ királynő /1184-1213/ uralkodása alatt jött létre, aki 29 évig uralkodott.

Tamara királynőről sokan írtak: Csahruhadze szépségét és hatalmát dicsérte; Soa Rusztaveli A párdúcborös lovag /Tigrisborös lovag/ című eposzában örökítette meg. De megörökítették portrékon, énekekben, falfestményeken, többet között a vardziai kolostor-komplexusban. Gyermekai: fia, Lasa Giorgi és leánya Ruszudani.

Sok magyarnak volt és van kapcsolata a grúzokkal; e kapcsolatok ápolásának egyik legszebb emléke és példája Zichy Mihály. Zichy – aki a múlt század 1880-as évek első részében járt Grúziában – megszerette e hős népet, s tisztelete jeléül Rusztaveli híres eposzát illusztrálta hűen alkalmazkodva a költő soraihoz. Zichy a következőket írta Tbiliszből: „Jó nép ez itt. Akárhová fordulok mindenütt egész India, Perzsia, Khina határszéléig jó ismerősökre, jó barátokra találok.”

Az eposz az 1200-as évben keletkezett. Az első nyomtatott kiadás 1712-ben jelent meg Misztótfalusi Kis Miklós betűivel VI. Vahtang király /1675-1737/

nyomdájában, az ő szerkesztésében és jegyzeteivel ellátva. Az 1888-as díszkiadás Zichy illusztrációival nagy sikert aratott; már 1885 nyarán elkészült 34 illusztráció, amit e sorokkal küldött el Tbiliszibe: „... Nagyon boldog lennék, ha beválthattam volna a hozzám fűzött reményeiket, s méltónak találnák illusztrációimat Rusztaveli alkotásához...” A díszkiadást pedig így dedikálta: „A grúz nép iránt érzett rokonszenvem és mélységes odaadásom jeléül.”

Zichy Mihály grúziai tartózkodása alatt a Kaukázust járta, hogy Lermontov műveihez dokumentumokat gyűjtsön, s nem bizonyult rossz jósnak, amikor azt írta: „Úgy hiszem, hogy nevemnek odafenn a Kaukázusban jó emlékét hagyom hátra”. Valóban, hiszen Zichy Mihály jó néhány alkotása összefügg a grúz kultúrával és a grúz néppel, azzal a hősi múltú néppel, amely 1921 óta volt a Szovjetunió egyik szocialista köztársasága.

„S van egy hely ott, mely
felhőt vág szét
És társa egy sem ér oda:
Bíborpalástban áll a Kazbek,
a Kaukázus zord ura,”

A XIX. században az orosz romantika harmadik nemzedékéből TYUTSEV mellett Mihail Jurjevics LERMONTOV /1814-1841/ munkássága emelkedik ki. Az apai ágon skót nemes „LEARMONTH”-ok a XVIII. században telepedtek le Oroszországban. A kis LERMONTOV kétéves korától anyai nagyanyjánál nevelkedett, mivel édesanyja meghalt. Tizenegy éves, amikor először látta a Kaukázust, s ez olyan nagy hatással volt rá, hogy későbbiekben rajongással írta: „Szentek nekem a Kaukázus hegyei!” Tizenhárom éves korában, Moszkvában a legelőkelőbb nevelőintézetbe került. Itt fejlődött ki irodalmi érdeklődése, és egy év múlva verseket írt. A 15 éves kamasz fiú már így jellemezte saját költői magatartását:

„Más földet és másforma lényeket
Teremtettem magamnak gondolatban,
Külsőt adtam csupán, de nem nevet,
S az alakokat láncsal összefogtam:
S a hazug világ összedől legottan.”

S, megírta az Imádság c. versét, melyben szinte könyörögve kéri az Urat, hogy „Ne vádolj szüntelen”, s tíz évvel később ugyan ezzel a címmel hitvallását tárja elénk, kérve, hogy „Mindenható, ne verjen átkod...”. „Az ősz” – 14 évesen – első verse, és a nyomtatásban megjelenő első verse a „Tavaszi”.

Mohón olvasta LOMONOSZOV-ot, PUSKIN-t, SHAKESPEARE-t, VICTOR HUGO-t, MICKIEWICZ-et. Fordította: BYRON-t, SCHILLER-t, Költészete komoly és szenvedélyes, de nemcsak politikai, hanem szerelmes versei is. 1830-ban iratkozott be a moszkvai egyetem filológiai fakultására, de mindössze két évig folytatta tanulmányait, mert irodalomtanárával történt nézeteltérés miatt, távoznia kellett.

Pétervárott felvette magát a lovastiszti iskolába, ahol 2 évig kiképzésben részesült és huszársászlóssá léptették elő. A társasági élet központjába került. Ezekben az években írta, a Vadímot, az Álarcosbált, a Két testvért, a Ligoszkája hercegnőt.

PUSKIN halála /1837, I. 29/ nagyon megrázta: verset írt, „A költő halála” címmel, amelyben nyíltan vádolta az orosz főúri rendet, akiknek útjukban volt a nagy költő.

„Ti, kik mohón a trón körül tolongtok,
Szabadság, szellem, hírnév gyilkosok,
Törvény mögött lapultok és szorongtok,

Ti megbénítottok bírót és jogot...”

A vers hatása rendkívül nagy volt: Az udvar, a főváros befolyásos körei egyszerre eszméltek rá, hogy közöttük forradalmárváltó él. A vers következménye börtön lett, majd a kaukázusi szolgálat a dragonyos ezrednél. De a nép szerette, s úgy tekintett Rá, mint PUSKIN utódjára.

Sorsát emlegette soraiban, és fájdalommal írta:

Előre tudom baljós sorsomat,
kora bánat ütött rám bélyeget.

.....

Rettenetes végemnek messze tájon
híre lesz.

A Kaukázusban, gyermekkorra felejthetetlen emlékei közt volt újra. A parancsokat teljesítette: írt, ismerkedett. Itt fejezte be a Vasziljevics éneket, s elkezdte gyűjteni az anyagot, a Korunk hőiséhez és a Démonhoz. Egy év után ismét visszakerült Pétervárra, ahol rajongással fogadták, valósággal kényeztették, s költői híre egyre nőtt. Megírja: a FOGOLY, a KOZÁK BÖLCSŐDAL, a FELHŐK, A BORODINÓ, A TŐR, a NE HAGYJ MAGADNAK, AZ ÚJSÁGÍRÓ, AZ OLVASÓ ÉS AZ ÍRÓ és az UNOTT, BORÚS VAGYOK és más verseket, de a versek egy része nem jelenhetett meg a cenzúra miatt. „A sellő” kidolgozása művészi, amellyel megkezdte tisztán művészi költeményeinek sorát. „A három pálma” Arábia, a messzi Kelet forró homok pusztáira visz el bennünket, és a virágzó oázisaira. „Tünődés” c. verse az egyik legnagyobb hatású, amelyről egyik legjelentősebb méltatója Belinszkij a következőket írta: „... a verset vérrel írták”. Majd később -1839-ben – pedig így írt; „Oroszországban új és hatalmas tehetség jelent meg: LERMONTOV! Micsoda festői képzelet, zenei tehetség, erő és szilárdság van külön – külön minden egyes sorában”.

„A Terek ajándéka” c. versét pazar látomásnak tartja, és „... költői apotézis” – nek.

Verses elbeszéléseit is sorra írta: a VASZILJEVICS IVÁN CÁRRÓL, ifjú testőreiről és a vakmerő KALZSNYIKON kalmárról, a HADZSI ABREK, A PÉNZTÁROSNŐ, az IZMAIL BÉG-ről / ez utóbbi egy keleti mese/. Részlet az első részből, Galgóczy Árpád fordításában:

„Egész nap vágyakozva néz oda,
ahol letúnt szerelme csillaga,
A drága arcot látja ő szüntelen:
Ott fent bolyong az esti fellegekben;
Ha éjjel vágatást hall, reszkető
Kebellel kedvesét reméli ő,
S a szél a vágatajt csak hozza egyre,
De elhal mind a messzeségbe veszve!
Mint hullócsillag fényes éjjelen –
Felénk repül – s ellobban hirtelen!”

LERMONTOV drága értékeket hordott magában, hiszen nemcsak kiváló költő volt, hanem tollrajzai, ceruzarajzai, akvarelljei, olajfestményei kitűnő megfigyelőképessége, árnyalt színvilágra mutatnak. A lírai tájak hangulatai varázsosak. Arcképeit a tömörség jellemezte, amely jellemábrázolásról tanúskodnak.

A NEVA partján épült szép várost PÉTERVÁR-t I. (NAGY) Péter építette, 1703-ban. Amikor LERMONTOV PÉTERVÁRRA érkezett a ROMANOVOK voltak a trónon, I. MIKLÓS cár. Lapozzunk bele kicsit a történelembe. 1725 meghal I. Péter, majd II. és III. Péter után 1762-1796-ig II. Nagy Katalin következett a trónon. Uralkodása alatt az 1773-1775 lesz a PUGACSOV féle

felkelés, parasztháború, amit LERMOTOV is megörökített. 1796-1801-ig I. PÁL uralkodott, akit SZKORJATYIN ölt meg március 12-én. 1801-ben I. SÁNDOR lép a trónra: 1812. június 12, NAPOLEON oroszországi hadjáratának kezdete: augusztus 26 (szeptember 7) a BOROZYINÓI ütközet, amit szintén LERMOTOV tollából is megismerhetünk.

1812. szeptember 2-án a franciák bevonulása Moszkvába: november 14-16., a francia sereg átkel a BREZINÁN, majd II. Sándor fia, I. MIKLÓS lépett a trónra. (1818-1881) Na és ismét a versek! Osszián sírja, Kaukázusi reggel, A Kaukázushoz, Dal, Hullámok és emberek, Őszi napfény, A patak, A dicsőség, A koldus. Hogy csak néhányat említsek. A DÉMON-t legkedvesebb művét, újra és újra átírja. A DÉMON egy bukott angyal, aki szerelemre gyullad GUDÁL grúz fejedelem szépséges lánya, TAMARA iránt. Tamara végül is enged a csábításnak és meghal a DÉMON perzselő csókjaiban.

A „Korunk hőse” oly szép regény, melynek hőse PECSORIN, olyan portré, - írta a költő,- „... amely egész nemzedékünk bűneiből van összeállítva...”. 1989-es magyar kiadása különleges, mert a szerző rajzaival jelent meg, aki egykor előbb tudott rajzolni, mint írni. Az orosz szépprózában ez az analitikus regény az ember lelki és szellemi életét belső folyamatként ábrázolja. 1840 szilveszterén jelen volt a nagy udvari bálon, amelyet „Tarka társaság” címmel versben örökített meg. A cári család, azonban ebben nyílt támadást látott, ezért párbajra hívta ki a francia nagykövet fia. E párbajt megúsza, de további szolgálatra ismét a Kaukázusba vezényelték. Közben megjelent egy elbeszélő költeménye, a „MICIRI” (grúz szó), jelentése: papnövendék. Erről Belinszkij így nyilatkozott: „Részletei és előadása bámulatba ejtik az embert. Túlzás nélkül mondhatjuk, hogy a költő színeket a szivárványból, fényességeket a napból, ragyogást a villámtól, zengést a mennydörgéstől, zúgást a szelektől kölcsönzött.”

A Kaukázusban azonban a hegyi harcok központjába került, de ott is kitűnt bátorságával; parancsnokai többször is felterjesztik kitüntetésre, de a cár mindig elutasította.

„Keserű az élet és salakos,
S a fáradt szív nem ismer örömet!”

– írja keserűen.

Másik jelentős méltatója, Kirov sorai a kaukázusi versei után; „Mily nagynak kellett lennie ama ember képzelő erejének, megfigyelő képességének és elmélyültségének, aki ilyen művészi és szemléletesen írta le a Kaukázust.” A „Felhők” tele van a költői képek gazdagságával, amit második kaukázusi száműzetésekor írt. Közben egyre több verse jelent meg. 1841-ben nagyanyja, aki rajongó szeretettel várta, elérte, hogy néhány napot vele tölthessen.

Visszautazása alkalmával néhány napot Pjatyigorszkban tölthetett, és itt érte utol a cár bosszúja. MARTINOV őrnagy,- a cár embere,- párbajra hívta ki.

Lermontov elfogadta és az első lövés jogán a levegőbe lőtt, az őrnagy azonban jól célzott és ettől az egyetlen golyótól halt meg.

Az egykori hivatalos közlés így szólt: „Július 15-én, délután 5 óra tájt szörnyű vihar kerekedett: dörgött és villámlott. Ugyanez időben hunyt el, MASEK és BESTAN hegyek közötti völgyben, a PJATYIGORSZK -ban üdülő Mihail JURJEVICS LERMONTOV. Huszonhat esztendő volt. „Versei beszélnek hozzánk: A vitorla, A szikla, A hálaadás, Mikor hullámszakad stb. Milyen szomorúan írta önmarcangolásában, „Ne mosolyogj a jövőbe látó búmon!” (Elváltunk!)

A DEMON, LERMONTOV legismertebb műve, melyet 1829-1841-ig, vagyis haláláig szüntelenül írt, javított, szépített, több vázlatot készített hozzá. Műve csak a halála után jelent meg. Oroszországban az egyik kortársa szerint, - az

egész olvasó ország tudta, kedvelte. Tíz évvel az első megjelenés után, már magyarra is fordították, először Zilahy Imre, Telkes Béla, majd Radó György, de a legszebb fordítás Galgóczy Árpádé lett, 1963-ban.

A Mindenséggel szemben álló Démonok víziója végig kíséri az egész életét. Már ifjúkorában kibontakozott életművének központi témája, az ember tragikus sorsa a korabeli Oroszországban. Ott lebegett benne a szellem, a gondolat ereje a gyűlölet, a hazugság, s az igazságtalanság ellen. A Démon GUDÁL grúz fejedelem sziklacsúcsra épített zordon vára fölött is elrepült. Ekkor látta meg Tamarát, a fejedelem lányát, aki lakodalmára készülődött. S hogy az idő múlását sürgesse, barátnőivel együtt táncolt, miközben tamburint ragadott. Ekkor szeretett bele a Démon. E jelenetet finoman érzékelteti ZICHY Mihály a várakozással teli lánynak szelíd mosolyával, aki bájosan lejt a táncát. Maga a költemény rendkívül finoman szőtt, érzéki, ábrándos, erotikus látomások sorozata. A DEMON bolyongása, leszállása a szűzlányhoz, igézete, mellyel rabságba ejti, kísértése a mentőangyal tusája, mind, mind kivált a lebegő alakok ábrázolása, kitűnő, rendkívül lágy finomsággal osztotta meg a fényeket, az árnyékokat. (Zilahy Imre 1866, Telekes Béla 1896, Radó György 1957, Galgóczy Árpád 1963.)

Zichy művében mindvégig hű maradt a biedermeier és a romantika aprólékosságához. Ez különösen a LERMONTOV illusztrációkban érvényesült. A művész többször is megrajzolta gyorsfolyású TEREK folyó mélységei fölött repülő Démont. E tájat gyönyörűen írta le a költő, a „Kaukázusi reggel” című versében.

„Virrad - de még mint vad fátyol röpül
Az éji köd a nagy hegyek körül.
Tömör a csönd a Kaukázus alatt,
Hallgat a ménes, a folyó szalad.”

A felhők fölött repülő Démonról 1881-ben a művész egy színes akvarellt is készített, de a feljegyzések szerint ez és más alkotásai is elvesztek. (Első életrajz írója: VISZTOV ATOVIJ) Zichy még számos képet készített a Démonhoz: megörökítette a szép Tamarát, amint korsójával vizet merít, majd az imádkozó Tamarát, a Démont és az angyalt, Tamara a Démon karjaiban, a Démon Tamara ablaka alatt, Tamara lelkét ábrázoló angyalt, a Legyőzött Démont, Tamara a koporsóban, Tamara temetése, Tamara koporsója a sziklák alatt... A Tamara a Démonnal, ez utóbbit egy nagyméretű rajzban is elkészítette. Három rajzban megörökítette Tamara vőlegényét, jól megláttatva, hogy nem csak a kiemelkedő fordulópontokat, eseményeket, hanem a kisebb epizódokat is meglátta a versből.

Zichy Démona különbözik, GOETHE, BYRON, MULTON, MADÁCH alkotta elkárhozott angyalaitól. Az ő Démona rettenetesen szenved, gyötrődik, tudva, hogy örökre száműzve van a boldogság honától. Néhány képzőművész is megörökítette a Démont, egyik leghatásosabb Vrubel-é. LERMONTOV számos versét megzenésítették, így „A kozák bölcsődal”-t, „Fehérlik árván egy vitorla”-t, „Úgy fáj a magány” – t. A Rubinstein operát írt a DÉMONBÓL. Galgóczy Árpád fordításában az Ajánlás szép mondatait olvassuk, majd a DÉMON (Keleti rege) első részét. A szeretett Kaukázusa hegyei fölött szálló Démon lelke háborgott benne, és a világ és az ember összhangját csak költészetében sikerült visszaidéznie. Csak hogy a kivívott törékeny harmónia múltékony és oly kevés volt e földi menny viharaiban.

A költő életében kevés volt a remény. Már kamasz korában így jajdul fel versében:

„Mit ér a tudás, dicsőségvágy, tehetség,
mit a szabadság lángoló szerelme,
ha élni velük úgysem adatott meg?”

Kétszáz éve született, 26 évet élt.

Ajánlás a „Démon” című költeményhez:

Neked szentelem ismét versemet,
Kaukázusom, te Föld komor királya,
Fogadd be őt, mint zsenge gyermeked,
Havas szikláiddal vigyázz reá.
Már ifjú vágyam telve volt veled,
S bár messzi Észak őseim hazája,
A sors szívem hozzád láncolta rég,
Azóta mindig, mindenütt tiéd.

Még egykoron, mint gyöngeléptű gyermek,
Megmászni vágytam büszke bérceid,
Rajtuk fehérló turbánok meredtek,
Imájuk halk volt, bánatos, szelíd.
Körös-körül szabad szellők zizegtek,
S vándor sasok pihenni tértek itt.
Sokat gondoltam álmodozva rájuk:
Szívem feléjük szállt, mint jóbarátjuk.

Azóta eltelt számos hosszú év,
És szirtjeidhez újból visszatérve -
Bús száműzött, a csúcs üdvözlését
Örömmel vette, - légy megáldva érte!
Felejttem veled lelkem száz sebét,
A sok-sok bánatot, mi eddig érte;

S most csöndes éjjel, alvó tájodon,
Tiéd az álmod, néked szól dalom!

(A mű keletkezési éve ismeretlen)

Galgóczy Árpád fordítása

A Démon (Keleti rege)

Első rész

1

Magányos Démon, bús zarándok,
Repült a bűnös föld felett,
És jobb idők, szép tiszta álmok
Szavára visszarévedett;
Mikor még fenn, a fény honában
Szelíd kerubként tündökölt,
Derűsen szállt az éjszakában,
S az éter hullócsillagában
Mosolygó testvért üdvözölt...
Körötte ős ködök rebegtek,
Tudásszomj szülte vágyait,
Figyelte szétszórt égitestek,
Keringő karavánjait;
Mikor még hön szeretve hitt
A lét vidám elsőszülöttje!
Nem ismert kételyt, bűnt s fölötte
Még nem siettek századok
Unalmas, meddő sorba térni...
Ó, régi, régi szép napok...
Már fel se tudta mind idézni!-

Galgóczy Árpád fordítása

A 200 éve született költőről írott megemlékezés Oroszország budapesti Nagykövetségén hangzott el 2014. december 20-án a Lermontovra emlékező gálaest keretében. Ennek keretében többek között számos megzenésített verse is felcsendült jeles előadók tolmácsolásában. Így Rubinstein: Tamara románca A Démon c. operából.